

Chambre des Représentants

SESSION 1970-1971.

27 JANVIER 1971

PROPOSITION DE LOI

modifiant l'article 296 du Code civil
en vue d'unifier les délais de remariage.

DEVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

Un grave problème se pose pour certaines femmes divorcées pour cause déterminée autre que l'adultère, ou pour les femmes divorcées par consentement mutuel, en ce qui concerne le délai de remariage, et plus spécialement au cas où elles désirent contracter dans le plus bref délai un nouveau mariage pour des raisons impératives, telle une grossesse.

On sait que, en ce qui concerne les délais de remariage, les seconds mariages sont régis, pour la généralité des cas, par l'article 228 du Code civil (Livre Ier — Titre V — Chapitre VIII — des seconds mariages).

Ainsi qu'il vient d'être souligné, le problème du remariage se pose d'une manière particulière en cas de divorce.

Si la femme désire contracter un nouveau mariage avec un partenaire autre que son ex-époux (cas réglé par l'article 295 du Code civil), elle doit respecter un délai de trois cents jours sauf si, pour la femme divorcée pour cause déterminée, en vertu de l'article 296 du même Code, « le juge estime réunies les conditions prévues aux troisième et quatrième alinéas de l'article 228 ».

Ces conditions comportent notamment l'impossibilité morale pour la femme — impossibilité morale assimilée à l'impossibilité physique —, d'avoir cohabité avec son ex-époux, cette impossibilité résultant de l'existence d'une procédure en divorce au cours de laquelle la femme a reçu judiciairement une résidence distincte.

G. Putzeys (1), dans un ouvrage récent : « Le divorce et la séparation de corps et de biens », écrit à ce sujet ce qui suit :

(1) Gaston Putzeys : « Le divorce et la séparation de corps et de biens ». Bibliothèque Marabout, Editions Gérard & Co, Verviers (1970). N°s 393, 399 et 414.

Kamer van Volksvertegenwoordigers

ZITTING 1970-1971.

27 JANUARI 1971

WETSVOORSTEL

houdende wijziging van artikel 296 van het Burgerlijk Wetboek tot eenmaking van de termijnen voor het aangaan van een nieuw huwelijk.

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

In verband met de termijn welke voor het aangaan van een nieuw huwelijk in acht moet worden genomen, doen zich voor bepaalde vrouwen die op grond van andere feiten dan overspel of met wederzijdse toestemming zijn gescheiden, ernstige moeilijkheden voor. Dat is in het bijzonder het geval als zij om dringende redenen, zoals zwangerschap, zo spoedig mogelijk willen hertrouwen.

In verband met de termijnen voor het aangaan van een nieuw huwelijk weet men, dat tweede huwelijken in de meeste gevallen onder artikel 228 van het Burgerlijk Wetboek ressorteren (Boek I — Titel V — Hoofdstuk VIII — Tweede huwelijk).

Zoals wij erop gewezen hebben, draagt het tweede huwelijk in geval van echtscheiding een bijzonder karakter.

Als de vrouw een nieuw huwelijk wil aangaan met een andere man dan haar gewezen echtgenoot (bij artikel 295 van het Burgerlijk Wetboek geregeld geval), moet zij een termijn van driehonderd dagen in acht nemen, behalve wanneer de rechter, overeenkomstig artikel 296 van hetzelfde Wetboek, « de voorwaarden, gesteld in het derde en het vierde lid van artikel 228, vervuld acht » voor de vrouw die op grond van bepaalde feiten uit de echt is gescheiden.

Die voorwaarden omvatten met name de met natuurlijke onmogelijkheid gelijkgestelde morele onmogelijkheid voor de vrouw gemeenschap te hebben gehad met haar ex-echtgenoot, zulks op grond van het feit dat een echtscheidingsgeding aan de gang was, in de loop waarvan zij door de rechter gemachtigd werd om afzonderlijk verblijf te houden.

In een recent werk : « Le divorce et la séparation de corps et de biens », schrijft G. Putzeys (1) in dat verband het volgende :

(1) Gaston Putzeys : « Le divorce et la séparation de corps et de biens ». Bibliothèque Marabout, Editions Gérard & Co, Verviers (1970). N°s 393, 399 en 414.

« Selon certains, le procès-verbal de non-conciliation qui a été dressé préalablement à la procédure en vertu de l'article 1258 du Code judiciaire équivaut à l'autorisation judiciaire exigée. Vaudrait également cette autorisation le jugement qui a autorisé le divorce.

Selon d'autres qui paraissent plus nombreux, a seule ce caractère l'ordonnance de référé, prise au cours du procès en divorce, assignant une résidence séparée à chacun des époux.

Il s'ensuit que la femme qui envisage de se remarier et qui souhaite le faire aussi rapidement que possible aura soin, pour éviter toute surprise, de faire fixer sa résidence sans retard par ordonnance de référé dès le dépôt de sa requête en divorce ou en séparation de corps. »

La dérogation au délai de remariage pour impossibilité morale de cohabiter s'applique-t-elle aussi au divorce par consentement mutuel ?

A cet égard G. Putzeys fait remarquer que la question est controversée.

Il se pose aussi un problème quant à la possibilité de déroger au délai légal, en cas de conversion de la séparation pour cause déterminée et par consentement mutuel en divorce. Dans ces cas également, il y a matière à controverse.

D'autre part, l'article 298 relatif au délai de remariage avec le complice en cas de divorce pour cause d'adultère dispose que le délai normal est de trois ans à partir de la dissolution du mariage. Cependant le juge peut, dans le jugement admettant le divorce ou sur demande ultérieure de la femme convaincue d'adultère et de son complice futur époux, fixer aussi un délai moindre pour motif grave.

On constate dès lors que, selon l'appréciation du juge, la femme contre laquelle le divorce a été admis pour cause d'adultère, pourrait, le cas échéant, au point de vue du délai de remariage, même si celui-ci est fixé en principe à trois ans après le divorce, bénéficier d'un régime plus favorable que la femme en faveur ou aux torts de laquelle le divorce a été admis pour cause déterminée autre que l'adultère ou encore que la femme divorcée de son ex-époux par consentement mutuel.

En effet, celles-ci ne pourraient faire valoir le critère de motif grave (par ex. : grossesse) pour voir abréger le délai de trois cents jours dont il est question ci-avant : elles ne peuvent en l'occurrence invoquer que l'impossibilité physique de cohabitation avec leur mari ou l'impossibilité morale assimilée à l'impossibilité de fait visée ci-avant.

Il y aurait donc lieu de retenir également en leur faveur la notion de « motif grave » et d'inscrire celle-ci à l'article 296 qui renvoie aux dispositions des troisième et quatrième alinéas de l'article 228.

Ce faisant, et en complétant d'autre part d'une manière appropriée l'article 296, on leverait aussi le doute qui subsiste encore à l'heure actuelle quant aux dérogations possibles au délai de trois cents jours en faveur de la femme qui désire se remarier après la conversion en divorce de la séparation de corps pour cause déterminée ou par consentement mutuel.

Il convient de rappeler que l'article 296 — Livre Ier, Titre V, Chapitre IV du Code civil — Des effets du divorce —, a trait plus particulièrement au remariage après divorce.

« Sommigen menen dat het proces-verbaal van niet-verzoening, dat overeenkomstig artikel 1258 van het Gerechtelijk Wetboek vóór de aanvang van het geding is opgesteld, dezelfde waarde heeft als de vereiste rechterlijke machtiging. De uitspraak waarbij de echtscheiding is toegestaan zou eveneens de waarde van die machtiging hebben.

Volgens anderen, die ver in de meerderheid zijn, heeft alleen dezelfde waarde de beschikking in kort geding welke in de loop van het echtscheidingsproces wordt gegeven en waarbij aan ieder van de echtgenoten een aparte woning wordt aangewezen.

Daaruit volgt dat als de vrouw die zo spoedig mogelijk een nieuw huwelijk wil aangaan niet voor onaangename verrassingen wil komen te staan, zij onmiddellijk na de indiening van haar verzoek tot echtscheiding of scheiding van tafel en bed haar verblijfplaats bij beschikking in kort geding moet laten vaststellen ».

Is vrijstelling van de termijn voor een nieuw huwelijk op grond van morele onmogelijkheid om gemeenschap te hebben ook van toepassing in geval van echtscheiding met wederzijdse toestemming ?

In dat verband merkt G. Putzeys op dat dit een omstreden vraag is.

Een probleem rijst ook in verband met de mogelijkheid tot vrijstelling van de wettelijke termijn in geval van verandering van scheiding op grond van bepaalde feiten of met wederzijdse toestemming in echtscheiding. Ook die gevallen zijn voor betwisting vatbaar.

Anderzijds bepaalt artikel 298 dat in geval van echtscheiding op grond van overspel, de normale termijn voor het aangaan van een nieuw huwelijk 3 jaar is, met ingang van de ontbinding van het huwelijk. De rechter kan echter bij het vonnis dat de echtscheiding toestaat of op grond van een later ingediend verzoek van de aan overspel schuldig bevonden vrouw en haar medeplichtige die haar toekomstige echtgenoot is, om gewichtige redenen een kortere termijn bepalen.

Men constateert dus dat een vrouw tegen wie echtscheiding op grond van overspel is toegestaan, met betrekking tot de termijn voor het aangaan van een nieuw huwelijk, zelfs als deze termijn in principe drie jaar is, te rekenen vanaf de echtscheiding, naar gelang van het oordeel van de rechter zou kunnen worden bevoordeeld ten opzichte van een vrouw in wier voor- of nadeel echtscheiding op grond van andere feiten dan overspel is toegestaan of van een vrouw die met wederzijdse toestemming van haar gewezen echtgenoot is gescheiden.

Zij kunnen immers geen « gewichtige redenen » (h.v. zwangerschap) invoeren om de bovengenoemde termijn van driehonderd dagen te doen verkorten : zij kunnen slechts de natuurlijke onmogelijkheid om gemeenschap met hun echtgenoot te hebben of de met deze onmogelijkheid gelijkgestelde morele onmogelijkheid doen gelden.

Ook voor hen dient men het begrip « gewichtige redenen » te laten gelden door het in te voegen in artikel 296 dat naar de bepalingen van het derde en vierde lid van artikel 228 verwijst.

Door die wijziging en door anderzijds artikel 296 op een gepaste manier aan te vullen, zou tevens de twijfel worden weggenomen die op dit ogenblik nog bestaat ten aanzien van mogelijke vrijstellingen van de termijn van driehonderd dagen ten gunste van de vrouw die wil hertrouwen nadat de scheiding van tafel en bed op grond van bepaalde feiten of met wederzijdse toestemming in echtscheiding is omgezet.

Er zij op gewezen dat artikel 296 — Eerste Boek, Titel V, Hoofdstuk IV van het Burgerlijk Wetboek — Gevolgen van de echtscheiding — meer in het bijzonder op een nieuw huwelijk na echtscheiding betrekking heeft.

C'est donc par respect de la volonté réelle du législateur qui a manifesté à maintes reprises son vœu de rendre plus facile l'obtention par les enfants de la qualité d'enfant légitime, par souci aussi d'équité et d'uniformité, que la présente proposition de loi a été déposée.

Elle tend donc en résumé :

1° à compléter l'article 296 en disposant que les troisième et quatrième alinéas de l'article 228 sont d'application tant en cas de divorce par consentement mutuel et de conversion de la séparation de corps en divorce qu'en cas de divorce pour cause déterminée;

2° à insérer la notion de « motif grave » à ce même article 296; cette insertion a pour effet d'élargir les possibilités d'abréviation de délai prévues à l'article 228 auquel l'article 296 se réfère.

Het onderhavige wetsvoorstel beantwoordt dus aan de reële wil van de wetgever, die verscheidene malen de wens te kennen heeft gegeven om de procedure tot het verkrijgen van de hoedanigheid van wettig kind te vereenvoudigen. Het is overigens door overwegingen van rechtvaardigheid en eenmaking ingegeven.

Samenvattend strekt het wetsvoorstel ertoe :

1° artikel 296 aan te vullen door te bepalen dat het derde en het vierde lid van artikel 228 zowel in geval van echtscheiding met wederzijdse toestemming als van omzetting van scheiding van tafel en bed in echtscheiding en van echtscheiding op grond van bepaalde feiten van toepassing zijn;

2° in datzelfde artikel 296 het begrip « gewichtige redenen » in te voegen; door die invoeging worden de mogelijkheden tot verkorting van de termijn, welke zijn vervat in artikel 228 — waarnaar artikel 296 verwijst — uitgebreid.

R. DEVOS.

PROPOSITION DE LOI

Article unique.

L'article 296 du Code civil est modifié comme suit :

« Dans le cas de divorce pour cause déterminée ou par consentement mutuel ainsi que dans le cas de conversion de la séparation de corps en divorce, si le juge estime réunies les conditions prévues aux troisième et quatrième alinéas de l'article 228 ou s'il y motif grave, il pourra, dans le jugement ou l'arrêt admettant le divorce, faire droit à la demande de la femme tendant à abréger ou à supprimer le délai de trois cents jours lui imposé par cet article avant tout mariage.

Au cas où le divorce a été admis sans que le juge ait été saisi de la demande d'abréviation du délai de remariage, le tribunal de première instance, qui a statué sur les demandes en divorce, visées à l'alinéa précédent, demeure seul compétent pour statuer sur la requête introduite par la femme soit sur base du troisième ou quatrième alinéa de l'article 228, soit sur base de motif grave. Si toutefois le divorce a été admis à l'étranger, le tribunal compétent est celui du domicile de la femme. »

17 décembre 1970.

WETSVOORSTEL

Enig artikel.

Artikel 296 van het Burgerlijk Wetboek wordt als volgt gewijzigd :

« In geval van echtscheiding op grond van bepaalde feiten of met wederzijdse toestemming en wanneer de scheiding van tafel en bed in echtscheiding wordt omgezet, kan de rechter, indien hij de voorwaarden, gesteld in het derde en het vierde lid van artikel 228, vervuld acht of als er een gewichtige reden is, op een daartoe strekkend verzoek van de vrouw, in het vonnis of het arrest waarbij echtscheiding wordt toegestaan, de termijn van driehonderd dagen die haar voor ieder huwelijk door dat artikel wordt opgelegd, verkorten of daarvan vrijstelling verlenen.

Ingeval de echtscheiding is toegestaan zonder dat bij de rechter een verzoek tot verkorting van de termijn om te hertrouwen werd ingediend, blijft de bevoegdheid om uitspraak te doen over het verzoek van de vrouw hetzij op grond van het derde of het vierde lid van artikel 228, hetzij op grond van een gewichtige reden, uitsluitend behoren aan de rechtbank van eerste aanleg die over de eis tot echtscheiding uitspraak heeft gedaan. Indien evenwel de echtscheiding in het buitenland is toegestaan, is de rechtbank van de woonplaats van de vrouw bevoegd. »

17 december 1970.

R. DEVOS.